Eugen Pavel

COMENTARII PE MARGINEA TRADUCERII *VULGATEI* DIN 1760–1761

Sursa traducerii corpusului veterotestamentar apusean, realizată în 1760–1761, în premieră în cultura românească, de episcopul Petru Pavel Aron şi colaboratorii săi, o constituie versiunea revizuită a *Vulgatei*, publicată la Roma, în 1592, aşa-numita *Biblie* a Papei Clement al VIII-lea *(Sixto-Clementina),* devenită, în urma corecturilor efectuate în cuprinsul ediţiilor din 1593 şi 1598, *textus receptus* al bisericii catolice. Autoritatea acestei versiuni, pe care am identificat-o pe baza criticii textuale, după cum vom demonstra în continuare, s-a impus, aşadar, de la sine în lumea cărturărească greco-catolică de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Ediţia propriu-zisă pe care au utilizat-o, după toate probabilităţile, traducătorii români, intitulată, pe scurt, *Biblia Sacra Vulgatae editionis*, a văzut lumina tiparului la Veneţia, în oficina lui Nicolò Pezzana, în 1690. Exemplarul respectiv, fără pagina de titlu, dar cu o foaie de gardă bogat ornamentată, provine din biblioteca foştilor călugări bazilitani de la Blaj, înfiinţată de Inochentie Micu Klein, şi se află în prezent la BAR Cluj.

Traducerea în limba română s-a transmis prin intermediul a două grupe de manuscrise, păstrate actualmente la BAR Cluj: cea dintâi grupă conservă protograful traducerii (ms. rom. 18, 21, 23, 25, 30, 68), din care lipsesc cărţile biblice începând de la *Pildele lui Solomon* şi până la *Prorocia lui Baruh*, inclusiv, iar cea de-a doua, o versiune integrală a Vechiului Testament, rezultată dintr-o copiere a primei redactări (ms. rom. 19, 20, 28, 29); de adăugat ms. rom. 22, care cuprinde o versiune a celor patru Evanghelii, structurate ca texte de slujbă, realizată, desigur, în afara planului de traducere a *Vulgatei*, discutabilă sub aspectul oportunităţii includerii în ediţia diplomatică din 2005[1]. Cea de-a doua variantă, aşa-zis definitivă, care a stat, în exclusivitate, la baza editării textului, prezintă unele diferenţe de ordin grafic, fonetic, morfologic şi lexical, precum şi câteva omisiuni de text faţă de protograf, ceea ce ar fi necesitat consemnarea acestora într-un aparat critic.

Soarta manuscrisului, învăluită într-un con de umbră timp de peste două veacuri, e greu de elucidat. Într-un preambul la *Biblia* din 1795, intitulat *Către cetitoriu*, Samuil Micu se referă tangenţial la traducerea lui P. P. Aron, spunând că „toată S. Scriptură pre limba românească însuşi o au tălmăcit, ci încă mai lipsindu-i

[1] *Biblia Vulgata. Blaj 1760–1761*, editor coordonator Ioan Chindriş, coordonare filologică Niculina Iacob, revizie filologică Elena Ardeleanu, Elena Comşulea, Doina Grecu, Valentina Şerban, vol. I–V, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

LR, LXI, nr. 3, p. 372–379, Bucureşti, 2012

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

mâna şi îndreptarea cea mai de pre urmă", iar „acea tălmăcire, numai pre nişte hârtii scrisă, nesăvârşită şi nedată la lumină au rămas, dintre care hârtii după aceaea, pentru multele mutări din loc în loc, unele s-au pierdut". Într-un alt loc, în *Istoria şi lucrurile şi întâmplările românilor*, teologul blăjean revine cu o explicaţie la fel de vagă, potrivit căreia „pentru cuvioase pricini nu s-au tipărit"[2]. Singura explicaţie plauzibilă ar fie aceea că moartea lui P. P. Aron, survenită în 1764, şi apariţia peste câteva decenii a impunătoarei *Biblii* a lui Samuil Micu au schimbat priorităţile momentului, iar textul celei de-a doua traduceri a Sfintei Scripturi în limba română a ajuns să fie împins în uitare.

S-a pus întrebarea dacă Micu a cunoscut sau nu opera lui Aron, dacă aprecierile sale privind starea manuscrisului pot fi justificate. Există similitudini frapante între rezumatele de început de capitol ale cărţilor din *Biblia* de la Blaj cu cele din manuscrisul aronian, ceea ce ar putea pune la îndoială mărturia acestuia, dovedindu-se pentru unii exegeţi un argument indubitabil în favoarea aserţiunii că „monahilor Blajului (şi cu atât mai puţin lui Samuil Micu!) nu le era străin textul tradus de echipa lui Petru Pavel Aron"[3]. Cercetând însă protograful traducerii *Bibliei* a lui Samuil Micu (BAR Cluj, ms. rom. 70, 71 şi 64), observăm că redactarea rezumatelor, în prima fază, este diferită, mult mai concisă. Apar însă corecturi şi adăugiri în redactarea rezumatelor din varianta manuscrisă definitivă (BAR Cluj, ms. rom. 111, 115), cu un scris diferit, ce ar putea fi atribuit canonicului prepozit Dimitrie Caian, în calitatea sa de revizor recunoscut al *Bibliei* de la Blaj. Aceste noi redactări, care nu îi aparţin lui Micu, sunt prelucrări, mai mult sau mai puţin fidele, după cele ale lui Aron şi sub această formă au apărut şi în ediţia din 1795. Reiese că Samuil Micu, deşi văzuse cândva traducerea predecesorilor săi, nu a mai avut sau nu i s-a permis să aibă acces la aceasta, care se distanţa, oricum, de prototipul său[4]. Un exemplu edificator se regăseşte în introducerea de la Lv[5] 1, în care redactarea iniţială a lui Micu este diferită, iar cea definitivă, cu intervenţii străine, o compilează pe cea din manuscrisul *Bibliei Vulgata*, dar reia şi varianta primară[6]:

[2] Samuil Micu, *Istoria românilor*, ediţie princeps după manuscris de Ioan Chindriş, vol. II, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1995, p. 366.

[3] Cf. Niculina Iacob, Ioan Chindriş, *Biblia lui Petru Pavel Aron (1760–1761), unica traducere a Vulgatei în limba română*, Târgu Lăpuş, Editura Galaxia Gutenberg, 2010 (Conferinţele Academiei Române), p. 12.

[4] Vezi şi Eugen Pavel, *Între filologie şi bibliofilie*, Cluj, Editura „Biblioteca Apostrof", 2007, p. 108–110.

[5] Utilizăm abrevierile consacrate ale cărţilor biblice.

[6] Redăm abrevierile ediţiilor folosite: LXX = *Septuaginta* (ed. Alfred Rahlfs, Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft, 1979); VgCl = *Biblia Sacra Vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Max. jussu recognita et Clementis VIII. auctoritate edita*, versiculis distincta, et ad singula capita argumentis aucta, pluribusque imaginibus, ad historiarum notitiam politissime elaboratis, ornata; indiceque Epistolarum, & Evangeliorum locupletata, Venetiis, Apud Nicolaum Pezzana, MDCXC (cf. şi ed. Michael Hetzenauer, Ratisbonae et Romae, Sumptibus et typis Friderici Pustet, 1914); BB = *Bibliia, adecă dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi şi ale cei Noao Leage*, Bucureşti, 1688 (ed. 1988, 1997); PsRm = *Psaltire*, Râmnic, 1746; VgA = *Biblia Vulgata*, trad. P. P. Aron et al. (ed. 2005); BBl = *Bibliia, adecă dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi şi a ceii Noao*, Blaj, 1795 (ed. 2000).

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

Leagea şi modrul cum să să aducă spre jârfire dobitoacele şi paserile (ms. rom. 29; VgA).

Arderea de tot din boi şi din oi şi din capre şi din turtureale şi din porumbi (ms. rom. 71).

Leagea şi modru cum să se aducă jertva carea să chema ardere de tot din boi, din oi, din capre, din turtureale şi din porumbi (ms. rom. 111; BBl).

Traducerea *Vulgatei* de la Blaj a fost realizată într-un timp record, aşa cum se menţionează într-o notiţă de la finele ms. rom. 18, f. 410^{r}: „Sfârşitul prefacerii Vechiului Testament, carea cu mila Domnului în anu 1760, martie 12, s-au început şi cu aceluiaşi ajutoriu într-acelaş an, dechemvrie 21, s-au săvârşit. Căruia toată lauda, mărirea, cinstea şi închinăciunea, în veci, amin". La sfârşitul ms. rom. 30, f. 95^{r}, o altă însemnare, de data aceasta cu litere latine, ne avertizează că s-a încheiat *Cartea Facerii*, la Cut, în 25 martie 1760, ceea ce este concludent pentru ritmul de lucru al traducătorilor, reuniţi pe un domeniu episcopal din apropierea Blajului. Se presupune că la realizarea traducerii au luat parte, alături de episcopul Petru Pavel Aron, principalii săi colaboratori din capitulul eparhial al Blajului, printre care Grigore Maior, Atanasie Rednic, care îl vor succeda în scaunul episcopal, Silvestru Caliani, asesor şi membru al consistoriului, la fel ca primii doi, Gherontie Cotore, vicar general, secondaţi de Petru Pop din Daia, fostul secretar al lui Inochentie Micu Klein, şi, eventual, de protopopul Ioan Săcădate[7]. Iniţiativa episcopului blăjean de a traduce textul biblic din latină constituia o cotitură radicală în cultura românească şi, implicit, pentru mediile ecleziastice din Transilvania, unde Biserica Unită îşi păstrase orientarea de rit bizantin sau oriental. Formaţi în colegii şi institute teologice occidentale, călugării blăjeni se familiarizaseră cu textul *Vulgatei*, iar tentativa lor de a se distanţa de versiunea consacrată a *Septuagintei* părea un act temerar, dar justificat prin prisma deschiderii spre noi orizonturi spirituale pe care o vor împărtăşi reprezentanţii Şcolii Ardelene.

Tălmăcirea *Vechiului Testament* nu s-a efectuat prin împărţirea cărţilor pe traducători, ci a urmat un plan de lucru în comun, cu asumarea pe rând a unor porţiuni de text. Nu este exclus ca traducerea să se fi desfăşurat în colectiv, iar transcrierea să fi fost asigurată prin rotaţie. Cert este că protograful traducerii conţine mai multe tipuri de scriere succesivă, unele dificil de atribuit. Psalmii, în schimb, beneficiază, în cea mai mare parte, de transcrierea ologrfă a lui Aron (ms. rom. 21), în care recunoaştem, însă, mai multe concordanţe cu *Psaltirea* de la Râmnic din 1725, cu reeditări în 1736, 1743 sau 1746, reprodusă şi în *Psaltirea* de la Blaj din 1764, cu o primă ediţie, probabil, din 1755. Versiunea de control rămâne şi în acest caz cea latină. Episcopul nu se abate de la schema textuală fixată deja în tradiţia noastră literară, intervenind numai punctual prin substituirea unor lexeme sau sintagme divergente faţă de formularul latin. O dovedeşte compararea versetelor 8–10 din Ps 18, în care primele două sunt aproape identice cu textul corespunzător de la Râmnic, preluat apoi şi în *Biblia* de la Blaj, iar versetul 10 este

[7] Ioan Chindriş, *Testamentul lui Petru Pavel Aron*, în *ed. cit.*, vol. I, p. LXV–LXX.

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

parțial adaptat după *Vulgata Clementina*, care prezintă în acest segment lecțiuni diferite atât față de LXX, cât şi față de *Biblia* de la Ostrog din 1580–1581, reeditată la Moscova, în 1663 (gr. ἁγνός / sl. *čistŭ* „curată" vs lat. *sanctus* „sfântă"; gr. δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό / sl. *opravdanny vŭkupě* „îndreptate împreună" vs lat. *justificata in semet ipsa* „adeverite întru sâneşi"):

VgA

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii;
9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inimile; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii;
10. Frica Domnului sfântă, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, adeverite întru sâneşi.

PsRm

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii.
9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inima; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii.
10. Frica Domnului curată, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună.

BBl

8. Leagea Domnului fără prihană, carea întoarce sufletele; mărturiia Domnului credincioasă, carea înțelepțeaşte pruncii.
9. Dreptățile Domnului dreapte, ceale ce veselesc inima; porunca Domnului strălucită, carea luminează ochii.
10. Frica Domnului curată, carea rămâne în veacul veacului; judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună.

VgCl

8. Lex Domini immaculata, convertens animas; testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.
9. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda; præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.
10. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi; judicia Domini vera, justificata in semetipsa.

La fel, în Ps 39, 7 (9), este păstrată aproape intactă traducerea anterioară, cu o singură intervenție, constând din înlocuirea termenului *trupul* cu *urechii*, conform versiunii latine de control: *Jârtva şi prinosul n-ai voit, iară urechii mi-ai săvârşit*; cf. PsRm, BBl: *Jârtva şi prinosul n-ai voit, iară trupul mi-ai săvârşit*; cf. VgCl: *Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem perfecisti mihi*.

Descendența *Bibliei* lui Aron din originalul latin menționat este pusă în evidență, printre altele, prin numărul şi dispunerea cărților canonice şi a celor deuterocanonice, acceptate prin Conciliul tridentin, separarea psalmilor 9 şi 10 şi, respectiv, 114 şi 115, precum şi ordinea profeților, potrivit canonului ebraic,

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

adaosurile anaginoscomena la *Cartea Esterei* şi la *Daniel*, care nu se găsesc în originalul masoretic, înglobarea *Epistolei lui Ieremia* la sfârşitul *Cărţii lui Baruh*, ca şi prin prezenţa grupajului final veterotestamentar, format din *Rugăciunea regelui Manase*, alături de cărţile 3 şi 4 din *Ezdra*, repus în circulaţie prin *Biblia Clementina*[8]. Glosele interliniare din textul latin sunt preluate şi echivalate fără excepţie de călugării bazilieni de la Blaj. La *Liber Esther* 13,7, după versetul *Pergensque Mardochaeus, fecit omnia, quae ei mandaverat Esther*, urmează o adnotare în original: *Nec tamen habentur in Hebraico, et apud nullum penitus feruntur interpretum*. Pasajul respectiv este transpus astfel în versiunea românească: *Şi mergând Mardoheul, au făcut toate care poruncise Esthir*, glosat prin: *Însă nu sânt în cel ovreiesc şi togma la niciun tâlcuitoriu nu să află*. Pentru o altă glosă de la Est 15, *Haec quoque addita reperi in editione vulgata*, echivalentul este următorul: *Şi acestea le-am găsit adaose în cel de obşte izvor*. Procedeul se extinde şi la alte porţiuni din *Esthir, Daniil* sau la notiţa introductivă de la *Rugăciunea lui Manasie, împăratului Iudei, când rob să ţinea în Vavilon*. La fel ca în cazul celorlalte cărţi biblice, traducerea ultimei cărţi apocrife denotă dependenţa faţă de textul similar din *Oratio Manassae regis Iuda, cum captus teneretur in Babylone*, vizibilă în mai multe porţiuni: *seminis – sămînţiii; cum omni ornatu – cu toată podoaba*; *conclusisti – ai închis; decrevisti – ai rânduit; Deus iustorum – Dumnezeul celor drepţi; iniquitates – strâmbătăţile; remite mihi – iartă-mă; virtus caelorum – putearea ceriurilor*.

Ceea ce particularizează textul biblic românesc este literalitatea traducerii, împinsă uneori până la servilism. Presiunea modelului s-a repercutat, în multe pasaje, asupra topicii, marcată de inversiuni şi dislocări sintactice, potrivit frazei din latină. Sub raportul limbii, traducerea din 1760–1761 se distinge totuşi printr-o remarcabilă bogăţie lexicală, realizată prin împrumuturi masive, dintre care o parte a fost adaptată sistemului limbii române, dar şi prin utilizarea pe scară largă a calcului lingvistic, prin preluarea mecanică a unor termeni latini. Vom trece în revistă câţiva termeni transferaţi din *Vulgata Clementina* în *Biblia* lui Aron[9], în paralel cu corespondentul din celelalte *Biblii* din epocă: *avră* (< lat. *abra* „slujnică") Idt 10, 5, cf. BB *slujnică*, BBl *roabă*; *chign* (< lat. *cygnus* „lebădă") Lv 11, 18, cf. BB, BBl *lebădă*; *far* (< lat. *far* „alac, grâu") Lv 2, 14, cf. BB *spice*, BBl

[8] A se vedea, în acest sens, de exemplu, Carolus Vercellone, *Variae lectiones Vulgatae Latinae Bibliorum editionis*, tom. I, Romae, Apud Iosephum Spithöver, 1860, p. LXVIII–LXXIII; Calistrat Orleanu-Bârlădeanu, *Câteva cuvinte asupra Vulgatei şi a autorităţii ei în Biserica Romei*, în „Biserica Ortodoxă Română", XXVII, 1903, nr. 7, p. 732–740; Henri Quentin, *Mémoire sur l'établissement du texte de la Vulgate*, Rome, Desclée et cie & Paris, J. Gabalda, 1922, p. 192–203; Mircea Basarab, *Cărţile anaginoscomena – bune de citit – în bibliile româneşti*, în „Studii teologice", XXIV, 1972, nr. 1–2, p. 59–69.

[9] Vezi şi Niculina Iacob, *Limba şi stilul Vulgatei de la Blaj, 1760–1761*, în *ed. cit*., vol. V, p. 789–909; idem, *Bogăţie lexicală şi expresivitate în Vulgata de la Blaj (1760–1761)*, în „Analele Universităţii «Ştefan cel Mare» Suceava", Seria Filologie, A. Lingvistică, tomul XIII, 2007, nr. 1, p. 101–110.

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

grăunțe; *ghith* (< lat. *gith* „mălură, tăciune") Is 28, 25, cf. BB *neghină*, BBl *mac*; *milv* (< lat. *milvus* „uliu") Lv 11, 14, cf. BB *caie*, BBl *gaie*; *olivă* (< lat. *oliva* „măslin, măslină") Is 17, 6, cf. BB *maslină*, BBl *maslin*; *piton* (< lat. *python* „prezicător") 2 Rg / 4 Împ 21, 6, cf. BB, BBl *gâcitor*. Termenul calchiat apare uneori explicat şi în perifrază: *mamzer, adecă născut din curvie* (< lat. *mamzer* „bastard") Dt / 2 Lg 23, 2, cf. BB *den curvă*, BBl *carele iaste născut din curvă*. Traducătorii din anturajul episcopului P. P. Aron au ocolit în aceste cazuri, în mod premeditat, cuvintele corespunzătoare aflate în circulație, propunându-şi îmbogățirea vocabularului limbii române printr-o latinizare deliberată prin calcuri şi semicalcuri – fără a fi generalizată –, impusă de fidelitatea în transpunerea textului. Acțiunea de înnoire a lexicului prin această modalitate n-a avut întotdeauna efectul scontat, fie datorită formei artificiale a termenilor avansați, fie datorită nepublicării manuscrisului. Pe de altă parte, sub aspect fonetic, morfologic şi lexical, sunt detectabile elemente specifice variantei literare sud-vest ardeleneşti, care indică un compromis între graiurile de tip nordic şi cele de tip sudic. Un anumit caracter compozit al limbii, manifestat prin persistența unor alternanțe şi dublete, poate fi pus pe seama conlucrării mai multor traducători. Aceştia apelează, totodată, la o serie de regionalisme împrumutate din maghiară, neîntâlnite în celelalte traduceri ale Sfintei Scripturi: *bănat* (< magh. *bánat* „durere, mâhnire, supărare") Tb 7, 20, cf. BB *mâhnire*, BBl *întristare*; *băsău* (< magh. *bosszú* „răzbunare, mânie") Gn 49, 6, cf. BB, BBl *mânie*; *biciului* (< magh. *becsül* „a aprecia, a prețui, a evalua") Sir / Ecz 6, cf. BBl *prețui*; *bistătui* (< magh. *biztat* „a încuraja, a îndemna") 2 Par 32, cf. BBl *îndemna*; *cigă* (< magh. *csiga* „scară în spirală") 1 Rg / 3 Împ 6, 8, cf. BB *sucită suire*, BBl *treapte strâmbe*; *contuş* (< magh. *köntös* „manta") Jd 3, 16, cf. BB *îmbrăcăminte*, BBl *haină*; *ir*ă, var. a lui *irhă, ierhă* (< magh. *irha* „piele tăbăcită") Is 5, 18, cf. BB, BBl *curea*; *pătilat* (< magh. *potyolat* „pânză subțire, voal") Pr 31, 24, cf. BB, BBl *cearşaf*; *şolovar* (< magh. *salavári, solovári* „cingătoare, brâu) Ir 13, 4, cf. BB *încingere*, BBl *încingătoare*. Această manieră de lucru îşi pune amprenta asupra limbii textului, care are, deseori, configurația unui conglomerat, apropiindu-se în această privință de cea a *Noului Testament de la Bălgrad* din 1648. Supralicitarea calității traducerii de către îngrijitorii ediției recente[10] nu apare, prin urmare, suficient de fondată.

[10] Cf. studiul introductiv citat al lui I. Chindriş, p. LXXVI: „Acest amestec de românească populară şi latină calchiată a dus la o limbă unică în cultura noastră, cu originalități şi frumuseți, naivități şi poticneli mai mari sau mai mici, toate însă în limitele unui ansamblu care defineşte o capodoperă a literaturii noastre vechi. În situația când limba de cultură din Moldo-Valahia, sufocată de fanariotism, îşi pierduse calitatea de navă-amiral pe care o avuse în miraculosul secol al XVII-lea, traducătorii *Vulgatei* de la Blaj sunt cei dintâi care încearcă, şi reuşesc în mod admirabil, să preia ştafeta «creşterii limbii româneşti» printr-o operă monumentală". O opinie asemănătoare este reiterată şi în studiul lingvistic al Niculinei Iacob, *ed. cit.*, p. 908: „Această traducere după *Vulgata* este o reuşită incontestabilă. Atâta vreme cât originalul după care se traduce nu mai este unul străin de firea limbii române (slavon sau grecesc), lucrul pare cu totul firesc, dar trebuie subliniat în mod aparte meritul traducătorilor de la 1760, pentru că au ştiut să îmbine cu măsură cerința de a adopta metoda

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

O simplă comparație între versetele 6–9 din Is 32 din *Biblia Vulgata* a lui Aron şi pasajele corespunzătoare din *Biblia de la Bucureşti* şi din *Biblia de la Blaj* poate fi edificatoare asupra nivelului traducerii din 1760–1761:

VgA

6. Că cel bolund nebunii va grăi şi inima lui va face nedreptate ca să isprăvească fățărnicia şi să grăiască către Domnul şalnic, şi deşert să facă sufletul celui flămând şi beutura celui sătos să o iaie.
7. Vasele celui şalnic reale sânt, că el ş-au togmit gândurile a pierde pre cei blânzi prin cuvânt de minciună, când grăia cel sărac judecată.
8. Iară căpeteniia ceale ce-s vreadnice de căpetenie va gândi şi însuşi preste povățuitori va sta.
9. Muieri găzdace, sculați-vă şi auziți glasul mieu! Feate ce nădăjduiți, luați în urechi graiul mieu!

BB

6. Pentru că cel nebun nu bune va grăi, şi inima lui deşarte va gândi: a săvârşi fărădeleage şi a grăi către Domnul înşălăciune, ca să samene sufletele flămânde, şi sufletele ceale însătoşate deşarte să le facă.
7. Pentru că sfatul celor răi fărădeleage va sfătui, ca să strice pre cei smeriț cu cuvinte strâmbe şi să răsipească cuvintele smeriților cu judecată.
8. Iară cei buni-credincioşi înțeleapte au sfătuit, şi acest sfat va rămânea.
9. Muieri bogate, sculați-vă şi auziți glasul mieu; feate, auziți, pre nădeajde, cuvintele meale!

BBl

6. Că cel nebun nebune va grăi şi inima lui deşearte va gândi, ca să săvârşească fărădeleage şi să grăiască către Domnul înşelăciune, ca să râsipească sufletele ceale flămânde şi sufletele ceale sătoasă să le facă deşearte.
7. Că sfatul celor răi fărădeleage va sfătui, ca să strice pre cei smeriți cu cuvinte nedreapte şi să râsipească cuvintele celor smeriți la judecată.
8. Iară cei credincioşi înțeleapte au sfătuit, şi sfatul acesta va rămânea.
9. Muieri [glosat: țări] bogate, sculați-vă şi auziți glasul mieu; feate [glosat: cetăți], întru nădeajde, auziți cuvintele meale!

Dacă în tipăriturile de la Blaj din aceeaşi perioadă (*Liturghier*, 1756, *Octoih*, 1760, *Psaltire*, 1764, *Evanghelie*, 1765) norma munteană câştigase deja teren, manuscrisele din această regiune sunt încă refractare tendinței de unificare lingvistică. Un exemplu îl oferă textul *Vulgatei* româneşti, care rămâne, în multe situații, tributar normei locale. În acest context, dictat fie de literalitatea excesivă a traducerii, fie de defazarea ei față de procesul de cristalizare a unei norme supra-dialectale, *Biblia* lui Petru Pavel Aron va fi devansată valoric de opera similară a

literală de traducere, impusă de tradiție, cu libertatea limbii române de a urma drumul pe care îşi începuse devenirea ca limbă de cultură. Iată cum, într-un mod ce poate părea pardoxal, alegerea *Vulgatei* de către episcopul Petru Pavel Aron a făcut să avem astăzi în fața noastră poate cea mai reuşită transpunere a *Bibliei* în limba română, până la realizările moderne, dar aceeaşi alegere a determinat o nedreaptă rămânere în uitare a acestei traduceri".

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)

lui Samuil Micu, care va marca o etapă superioară în evoluţia limbii române literare. Versiunea *Vulgatei* din 1760–1761 constituie însă un document unic de limbă şi spiritualitate românească din veacul Luminilor.

COMMENTS UPON THE TRANSLATION OF THE VULGATA (1760–1761)

(Abstract)

The author establishes first the source of the Western Old Testament translation, realized between 1760–1761 by Archbishop Petru Pavel Aron and his collaborators – translation done for the first time in the context of the Romanian culture. They used the revised version of the *Vulgata*, published in Rome, in 1592. This was the so-called *Pope Clement VIII Bible* (*Sixto-Clementina*), which, after subsequent corrections, became the *textus receptus* of the Catholic Church. The edition used by the Romanian translators, called *Biblia Sacra Vulgatae editionis*, was published in Venice, in 1690, at the printing shop of Nicolaus Pezzana. Both the initial form of the translation and the manuscripts of the final version (published in 2005) are kept in the Library of The Romanian Academy in Cluj. As members of the first generation of Şcoala Ardeleană (the cultural movement known as The Transylvanian School), the monks of Blaj had studied in Western catholic colleges and institutes, where they became familiar with the text of the *Vulgata*. Their attempt to take a distance from the established version of the Oriental *Septuaginta* seemed like a daring act, motivated by the opening towards new cultural horizons, shared by the Transylvanian Enlightenment scholars. The text of the Romanian Bible is characterized by a literal translation, closely following the model. Though lexically rich, it remains tributary to the local linguistic norms.

Cuvinte cheie: Petru Pavel Aron, *Vulgata Clementina*, *Psaltire*, literalitatea traducerii, norma lingvistică locală.

Keywords: Petru Pavel Aron, *Clementine Vulgate, Psalter*, literal translation, local linguistic norms.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă nr. 21

BDD-A504 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:01:24 UTC)